

Henrik Søndergaard Cap del Departament dels Estudis de Cinema i Mitjans de Comunicació de la Universitat de Copenhagen

■ La televisión pública en Dinamarca

Los medios de comunicación públicos reciben en Dinamarca un notable soporte político y disfrutan de una posición sólida en el mercado. Esto nos hace pensar que se les asignará un papel prominente en los planes trazados para la introducción de la televisión digital.

■ Public television in Denmark

The public media in Denmark receive considerable political support and enjoy a solid position in the market. This leads us to reflect that they will be given a prominent part to play in the plans outlined for the introduction of digital television.

■ La télévision publique au Danemark

Les moyens de communication publics reçoivent au Danemark un remarquable soutien politique et jouissent d'une solide position sur le marché. C'est ce qui nous fait penser qu'il leur sera assigné un rôle dominant dans les plans mis en place pour l'introduction de la télévision digitale.

La televisió pública a Dinamarca

Tot i que Dinamarca és un país petit amb tan sols cinc milions d'habitants, disposa d'un sistema televisiu bastant extens que està integrat, d'una banda, per dos grans organismes públics, DR i TV2, i d'una altra, per dues cadenes televisives privades, TV3, propietat d'una companyia sueca que emet via satèl·lit des d'Anglaterra i la xarxa de televisions locals TVDanmark, propietat de la companyia SBS, a més d'un nombre important de televisions locals independents. La part de la població que gaudeix d'una antena parabòlica pròpia o està connectada amb una plataforma per cable (aproximadament el 65% de la població) té, amb tot això, accés a un gran nombre de canals televisius estrangers que, tanmateix, representen un paper marginal pel que fa al consum de televisió dels danesos. A nivell internacional, el consum televisiu és moderat, atès que el temps mitjà que empra el telespectador danès en veure la televisió és d'escassament tres hores diàries, però el que sens dubte és interessant en aquest context és que la televisió pública hi té una posició dominant. El 1998, DR i TV2 van ocupar plegats un 65% de l'audiència (dades de Gallup, 1999) i tot i que aquesta quota ha acusat un cert retrocés durant els darrers anys, és marcadament més alta que a la majoria d'altres països. L'explicació d'aquesta situació única l'hem de cercar en la reestructuració del sistema televisiu que es va dur a terme a la darrereria dels anys vuitanta i de la qual, per aquesta raó, en farem esment breument com a punt de partida amb el propòsit d'il·lustrar què significarà, en un futur, la digitalització imminent.

La desregularització

Fins al 1983, quan es van iniciar les primeres proves amb televisions locals, la DR (Danmarks Radio, la Ràdio de Dinamarca) tenia el monopoli de la ràdio i la televisió. L'oferta televisiva era, en aquells temps,

molt limitada, atès que DR només disposava d'un sol canal de televisió i, com a resultat de la seva situació de monopoli, la televisió estava sotmesa a un control polític força extens que exercia el Consell Radiofònic, responsable de la gestió superior de l'ens. Des dels anys setanta, aquest monopoli havia estat exposat a una crítica creixent i quan als anys vuitanta va quedar clar que aquest no es podria sostenir així que els danesos tinguessin accés a la televisió estrangera via satèl·lit, es va decidir que calia canviar l'organització del sistema (Søndergaard, 1996). A molts altres països, la desregularització ha estat motivada per raons fortament ideològiques i ha tingut un objectiu polític-industrial. A Dinamarca, en canvi, la motivació per interrompre el sistema de monopoli ha estat més aviat política-cultural, atès que l'objectiu principal ha estat defensar la televisió i la cultura danesa contra tot allò que s'entenia com a l'amenaça de la televisió privada i estrangera via satèl·lit. Per tant, no es va autoritzar l'establiment d'una televisió privada, sinó, en lloc d'això, es va posar en marxa un nou canal de servei públic, TV2, l'objectiu del qual era reforçar la televisió danesa dins el marc de la competència que es preveia tindria lloc. La intenció era que TV2 havia de constituir una alternativa de DR i que els dos canals oferirien plegats una proposta de programació tan extensa i variada que pogués resistir la competència estrangera. Alhora, la decisió segons la qual TV2 havia de tenir les mateixes obligacions polítiques pel que fa a la programació que DR, era una prova clara que els mitjans de comunicació públics tenien una important funció social i cultural que no es podia confiar al mercat.

L'organització dels mitjans de comunicació públics

Tot i que TV2 va establir-se com a canal públic, aquesta cadena es diferencia essencialment de DR pel que fa a la seva organització i finançament. DR es finança totalment mitjançant un cànon i es fonamenta en una important producció pròpia (producció «in house», de casa), mentre que TV2 es finança predominantment mitjançant la publicitat però amb una important contribució del cànon (aproximadament el 20% dels ingressos) a què cal afegir que TV2 principalment es basa en la producció externa, és a dir que hi ha programes que són produïts per productores

externes. Una altra diferència important que hi ha entre tots dos canals és que TV2 està estructurada d'una banda amb una unitat de cobertura a nivell nacional i d'una altra, amb vuit delegacions o serveis regionals els programes dels quals s'emeten en «desconnexions'» dins la mateixa franja d'emissió. En canvi, DR només emet programes amb cobertura nacional però, d'altra banda, ha incrementat la seva programació considerablement mitjançant la creació d'un canal suplementari, DR2, el 1996, que emet per satèl·lit i que, per tant, tan sols hi té accés la meitat de la població.

El sistema televisiu que va originar-se amb l'establiment de TV2 ha demostrat ser bastant favorable per a la televisió pública. Aviat, TV2 es va convertir en el canal de televisió més vist, i malgrat que l'índex d'audiència de DR va baixar considerablement, les dues televisions plegades han aconseguit una posició absolutament dominant que ha significat que hagi estat i encara sigui difícil per als canals privats estrangers i danesos arrelar-se al mercat danès. Hi ha més d'una raó per això, però potser la més important sigui que la competència entre els dos canals públics ha comportat una renovació profunda i radical de les funcions dels serveis audiovisuals públics. La forma de paternalisme que va caracteritzar DR durant els temps del monopoli ha estat substituïda per una política de programació que pretén satisfer en major grau els desigs i els interessos dels espectadors.

Una altra explicació interessant de l'èxit dels mitjans de comunicació públics és que han assolit una independència programàtica considerable pel que fa als partits polítics. La direcció política força directa a què DR va estar sotmesa anteriorment i que dificultava les renovacions, ha estat eliminada i, en lloc d'aquesta, DR i TV2 tenen ara, cadascuna, un consell d'administració que tan sols tracta qüestions generals de la política de programació.

Aquests consells d'administració, que són elegits per un període de quatre anys, reflecteixen la composició dels partits polítics al parlament danès però, atès que els parlamentaris no poden ser representats, no hi tenen cap influx polític directe. La independència de les televisions públiques ha creat

la necessitat de noves formes de coneixement i control públics i com a resultat d'això, tant DR com TV2 estan obligats a fer públics els anomenats «comptes dels serveis públics» on han de retre compte de la manera en què han complert amb les exigències obligades de varietat, diversitat i qualitat en l'oferta de programació.

La gestió política més directa dels mitjans de comunicació públics té lloc en relació amb la determinació de la quantia del cànon i la seva distribució entre les dues televisions. El parlament decideix, partint de les propostes presentades pels consells d'administració de DR i TV2, quins mitjans s'assignaran per a un període de quatre anys i pot, fins a un cert punt, decidir que una part dels mitjans provinents del cànon es destinin a uns propòsits determinats, per exemple, per a l'ajuda a la producció de cinema danès. Aquests anomenats «acords canònics» no són, tanmateix, simples acords marcs econòmics, sinó que contenen decisions polítiques més àmplies pel que fa a les competències i les obligacions dels mitjans de comunicació. El fonament de l'acord que és vigent ara mateix va ser aprovat el 1996 i correrà fins a l'any 2000, per la qual cosa s'ha estat treballant en unes noves revisions polítiques sobre els mitjans de comunicació.

Qüestions principals en el debat polític sobre els mitjans de comunicació públics

Els reptes polítics més importants pel que fa als mitjans de comunicació danesos venen, sens dubte, dels canvis que comportarà la digitalització, però també és important recordar que la situació dels mitjans de comunicació públics, de totes maneres, està canviant a causa de la competència creixent de les televisions privades o comercials. Tot indica que aquesta competència creixerà quan es dugui a terme la digitalització i que la posició dels mitjans de comunicació públics no és pas tan segura com sembla que ho sigui ara mateix.

Ben és cert que DR i TV2 gaudeixen d'una posició forta quant a la competència però aquesta obeeix a unes circumstàncies que no es podran perllongar a la llarga a pesar de la manera en què es dugui a terme la digitalització. Mentre que DR, com a ens

totalment finançat pel cànon, és relativament insensible davant de les fluctuacions dins el mercat, TV2 és, en canvi, una construcció vulnerable atès que l'increment en la competència al mercat publicitari té conseqüències econòmiques immediates. La posició de fortesa de TV2 al mercat publicitari ha estat deguda fins ara a què el canal ha gaudit d'un monopoli respecte a la publicitat a nivell nacional perquè els canals privats competidors no poden emetre a tot el país. Tanmateix, TV3 i tvDanmark han assolit gradualment una difusió prou gran perquè la situació de TV2 al mercat publicitari s'hagi deteriorat substancialment, entre d'altres coses perquè TV3 no està sotmesa a les mateixes restriccions pel que fa a la publicitat que TV2.

La quota davallant al mercat publicitari de TV2, a causa de l'expansió econòmica, no ha tingut conseqüències per a l'economia de TV2 fins ara, quan s'ha produït un dèficit pressupostari considerable. El resultat ha estat que el 1999 TV2 ha hagut de realitzar retallades dràstiques i ha estat obligada a canviar la seva política de programació perquè sigui més competitiva. Aquest desenvolupament indica un problema estructural bàsic en el sistema televisiu danès, a saber la inseguretat econòmica a què dona lloc la seva financiació mitjançant la publicitat quan, d'una banda, per raons de política cultural, es pretén mantenir una legislació restrictiva pel que fa al contingut i l'emplaçament de la publicitat i, d'una altra, es vol conservar unes exigències àmplies de caràcter polític-programàtic pel que fa a la diversitat i la qualitat.

Una cosa que ha estat comú per a DR i TV2 durant els últims anys és que han augmentat el temps d'emissió, sobretot per tal de sostenir la seva posició dins el mercat, alhora que les despeses per a programes i drets atractius han crescut més que les pujades del cànon han pogut finançar. Per tant, s'ha hagut de dur a terme una sèrie de racionalitzacions àmplies, sobretot a DR i, alhora, ambdós canals han hagut, cada vegada més, d'aconseguir ingressos suplementaris, entre d'altres, patrocini i venda de serveis i de productes. Ambdós canals públics disposen d'una autonomia econòmica extensa, atenent que han assolit, mitjançant l'acord

de 1996, el dret de disposició sobre els propis ingressos i, amb això, també poden expandir-se dintre camps nous.

La competència entre DR i TV2 ha estat ben bé un tema fix en el debat públic, en què molts han assenyalat que tots dos canals s'assemblen massa i que, per aquesta raó, no poden oferir els espectadors les possibilitats d'escullir que podrien esperar-se. Les objeccions es centren en què els mitjans obtinguts mitjançant el cànon es fan servir equivocadament i que aquests tan sols haurien de destinar-se a DR mentre que TV2 hauria de convertir-se en una companyia totalment privada. Aquest punt de vista gaudeix d'un cert suport, tant per part de l'elit cultural que troba que DR i TV2 han decebut les expectatives inherents d'un ens públic, com per part dels partits liberals que són de l'opinió que els mitjans de comunicació públics donen lloc a la competència deslleial. En aquesta discussió hi entra una clara idea que les exigències als mitjans públics han de ser restringides de manera que només abracin aquella mena de programes que la televisió privada no pot o no vol emetre. Tanmateix, no hi ha hagut cap majoria política a favor de privatitzar o de redefinir les exigències per als serveis públics, però, d'altra banda, no hi ha cap dubte que aquestes idees seguiran representant un paper important dins el debat polític sobre els mitjans de comunicació.

La digitalització

El notable suport polític que reben els mitjans de comunicació públics i la seva posició sòlida al mercat han significat que se'ls hi assignarà un paper prominent en els plans que s'han traçat per a la introducció de la televisió digital. El 1997 TeleDanmark, que és propietària de la xarxa per cable més gran, l'anomenada «xarxa híbrida», va introduir un descodificador digital alhora que Canal Digital, plataforma noruego-francesa, va comercialitzar un descodificador digital per satèl·lit, en ambdós casos amb la intenció de desenvolupar la televisió de pagament. Gràcies a què els mitjans públics gaudeixen d'una posició molt forta, ni TeleDanmark ni Canal Digital constitueixen cap amenaça seriosa.

El salt decisiu dins el procés de digitalització serà

tanmateix la digitalització de la xarxa terrestre, tot i que fins ara tan sols s'han pres decisions de principi que versen sobre qui haurà de tenir accés als nous canals digitals. Aquestes decisions són, en canvi, bastant concloents ja que permeten que els mitjans de comunicació públics assoleixin un paper molt destacat que en part és degut a què la capacitat de freqüència en un sistema digital terrestre serà reduïda. DR i TV2 disposaran cadascun de dos canals digitals i atès que encara s'haurà d'emetre televisió analògica durant una fase transitòria, la xarxa digital, de moment, no permetrà l'accés d'altres actors. D'altra banda, s'ha decidit que les freqüències digitals que quedaran lliures quan les emissions analògiques cessin, es posaran a disposició d'altres que no siguin ni DR ni TV2.

La decisió d'adjudicar freqüències digitals a DR i TV2 s'ha de veure, sobretot, tenint en compte el suport polític que reben els mitjans de comunicació públics que d'altra manera haguessin tingut una posició molt més delicada. Tanmateix, també hi té a veure que la digitalització del sistema de distribució forma part d'una política més general per al camp de la tecnologia de la informació en què un dels objectius declarats és assegurar que la tecnologia de la informació contribueixi a la consolidació de la democràcia perquè no doni lloc a noves diferenciacions socials i culturals entre la població (segons el Ministeri d'Investigació, 1996). La idea central és que la televisió digital terrestre constitueixi una plataforma efectiva per a l'ús democràtic de la tecnologia de la informació perquè aquesta arribi a tota la població i perquè hi hagi una gestió pública de la manera en què es desenvoluparà la digitalització (Ministeri de Cultura, 1998).

La televisió digital inclou tant avantatges com desavantatges per als mitjans de comunicació públics però, a curt terme, el pas des de les emissions analògiques a les digitals difícilment tindrà un efecte decisiu sobre l'estructura dels mitjans de comunicació atès que l'oferta, com ja s'ha dit abans, serà relativament reduïda. Una vegada es decideixi posar en marxa la digitalització de la xarxa terrestre, significarà que TV2 podrà establir una canal predominantment regional que es fomentarà

en programes produïts per les vuit delegacions regionals de TV2. Tindrà com a avantatge que la capacitat de producció important de què disposen les delegacions regionals podrà ser aprofitada més bé i això reforçarà, sens dubte, el caire regional i més localista de la televisió danesa (TV2, 1999). Pel que fa a DR, la digitalització significarà sobretot que DR2 que avui dia tan sols arriba a una part reduïda de la població, emetrà a nivell nacional i que DR, per tant, podrà aprofitar amb més eficàcia les aventatges que suposa un sistema de canal dual (DR, 1999).

Des d'un punt de vista de conjunt, els canals de televisió públics es veuran reforçats en la mesura que aconseguiran un camp d'acció més ampli mentre es dóna pas a les televisions privades dins el sistema digital. Tanmateix la digitalització ocuparà recursos importants, tant per a la constitució de la xarxa d'emissió com per al desenvolupament de programes. És per això que DR i TV2 operen amb l'augment del cànon perquè hi hagi prou mitjans per a les moltes inversions que s'hauran de fer. No és gaire segur que l'augment del cànon sigui tan gran com desitgen les dues televisions públiques i, per tant, es corre el risc que finalment es disposin de menys recursos per a la tasca de programació amb la qual cosa els mitjans de comunicació públics es trobaran amb dificultats pel que fa a la competència amb les altres televisions.

A més llarg terme, quan les emissions paral·leles analògiques cessin, les televisions privades tindran tanmateix la possibilitat d'emetre mitjançant el sistema digital, la qual cosa, sens dubte, tindrà com a conseqüència una competència agreujada i possiblement significarà també que sorgiran una sèrie considerable de sistemes de pagament, de manera que una important part de l'oferta de programació s'oferirà com a televisió de pagament, o «pay per view». En aquesta situació es torna una comesa urgent i absolutament necessària per als mitjans de comunicació públics procurar que hi continuï havent una oferta programàtica àmplia i caracteritzada per la qualitat que sigui alhora a l'abast de tota la població de manera que s'eviti la divisió de la població entre un grup A que es pot permetre subscriure's a bones programacions televisives, i un grup B que s'hagi de conformar amb

la televisió de «saldo» (Søndergaard, 1999).

A més d'aquesta comesa, els mitjans de comunicació públics han de poder operar en nous mercats que sorgiran una vegada convergeixin realment les diferents formes de comunicació. En cas contrari, els principis dels mitjans de comunicació públics conformaran una part cada vegada menys significativa del consum televisiu de la població i amb això s'haurà acabat el seu paper. Per tant, els mitjans públics hauran d'ampliar el seu camp d'acció perquè no només inclogui ràdio i televisió, sinó que també sigui capaç d'oferir continguts per a altres mitjans. El paper futur dels mitjans de comunicació públics consistirà a ser un proveïdor de continguts que, en principi, farà servir tots aquells canals de distribució que siguin al seu abast per tal de poder tenir influència sobre el panorama dels mitjans de comunicació (segons DR, 1998). De fet, ja s'ha iniciat aquest desenvolupament, atès que tant DR com TV2 disposen d'uns serveis d'internet extensos i DR, a més, està compromesa en el desenvolupament de nous productes informàtics dins de la tecnologia de la informació.

Tanmateix, aquestes noves iniciatives no estan del tot exemptes de problemes, entre d'altres raons perquè suposen una cooperació més estreta amb les companyies privades, com per exemple EPG i SMS i, per tant, és difícil definir clarament els límits entre el que es pot considerar una activitat pública finançada mitjançant el cànon i el que es pot dir una col·laboració de caràcter estretègic amb actors privats. Tot i que aquesta mena d'aliances són molt importants perquè els mitjans de comunicació públics puguin gaudir de possibilitats dins el sistema de comunicació digital, aquestes contenen a llarg terme el risc que els mitjans públics perdin la seva identitat i s'integrin del tot o parcialment dins el sistema de mitjans de comunicació privats. No hi ha cap dubte que els mitjans de comunicació es veuran obligats a fer equilibris perillosos amb què fàcilment podrien malbaratar la bona voluntat i el favor polític de què gaudeixen actualment si van massa lluny en els seus plantejaments. D'altra banda, però, corren el risc de ser descavalcats del desenvolupament tecnològic si hi van amb massa de compte. **H.S.**

Notes bibliogràfiques:

DR (1998): DR og den digitale fremtid, København. (DR i el futur digital, Copenhague.)

DR (1999): DR's forslag til en kommende mediepolitisk aftale, København. (Proposta de DR per a un futur acord polític sobre els mitjans de comunicació, Copenhague.)

Ministeri d'Investigació (1996): Info-samfundet for alle –den danske model, København. (La societat de la informació per a tothom – el model danès, Copenhague.)

GALLUP (1999): Gallup TV-meter: Årsrapport 1998, København. (TV-metre de Gallup. Informe anual 1998, Copenhague.)

Ministeri de Cultura (1998): DVB Fremtidens tv, København. (DVB la televisió del futur, Copenhague.)

SØNDERGAARD, Henrik (1996): «Fundamentals in the History of Danish Television», in Bono & Bondebjerg (de.): Television in Scandinavia. History, Politics and Aesthetics, Luton. (Fonaments de la història de la televisió danesa, a Bono & Bondebjerg (ed.): La televisió a Escandinàvia. Història, Política i Estètica, Luton.)

SØNDERGAARD, Henrik (1999): «Public Service Broadcasting Towards the Digital Age», in Sekvens 98, København. (Difusió pública cap a l'era digital, a Sekvens 98, Copenhague.)

TV2 (1999): Vision 2000. TV2 ind i det nye århundrede, Odense. (Visió 2000. TV2 en el nou segle, Odense.)